

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA**

**La història educativa del Quartico:
Un viatge d'investigació des del meu
poble**

Nom de la persona a evaluar: Blai Torrejón Puig

Nom de la persona a tutoritzar el TFG: Manel Martí Puig

Àrea de Coneixement: Teoria i Història de l'educació

Curs acadèmic: 2022-2023

ÍNDEX:

1. AGRAÏMENTS	3
2. RESUM	4
3. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA	5
4. INTRODUCCIÓ TEÒRICA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ	5
5. METODOLOGIA	9
6. RESULTATS	10
7. DISCUSSIÓ I/O CONCLUSIONS	17
8. BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB	19
9. ANNEXOS	20

1. AGRAÏMENTS

Aquest Treball de Final de Grau basat en les històries de vida ha sigut portat a terme per mi, però sense el suport d'algunes persones no haguera pogut dur-lo a terme. D'aquesta manera, aquest reconeixement y agraïments van per a elles.

En primer lloc, expressar el meu agraïment a Consuelo Falcó Sales per poder trasdallar-me a les vivències de la seua etapa escolar i dedicar-me el seu temps. Gràcies a la seua experiència i testimoni he pogut viure en primera persona l'educació. D'aquesta manera, ella ha segut el motor i el cor d'aquest treball, i per això, sempre li donaré les gràcies.

D'altra banda, no puc oblidar-me dels meus avis, els quals sempre m'han encoratjat per seguir endavant per a ser el mestre que vull arribar a ser. Sobretot Concha, la meua àvia, que sempre ha confiat en el meu progrés i ella em va ensenyar el significat de les paraules constància, esforç i sacrifici.

No puc oblidar-me del meus pares, que gràcies a l'educació que m'han brindat he aplegat tant lluny. D'aquesta manera, sempre han estat al meu costat per a recolzar-me i donar-me suport al llarg de tota la meua vida i etapa escolar.

Per últim, també vull agrair a Manel Martí Puig, per la seua orientació, la seua paciència i els seus valuosos suggeriments al llarg de tot el procés d'investigació. Gràcies a la seua implicació en el meu treball he pogut donar forma i profunditat a tot el contingut que hi apareix.

2. RESUM

En aquest treball s'exposa la investigació realitzada sobre l'educació al poble de Benlloc, específicament a l'escola del Quartico durant els anys quaranta i cinquanta. Aquesta s'ha portat a terme gràcies a Consuelo Falcó Sales, alumna de l'escola del Quartico en els anys cinquanta. D'aquesta manera, per tal de conèixer les seues vivències s'hi va executar una entrevista personal.

Així mateix, amb les seues vivències i la cerca en diverses fonts sobre el Quartico, un llogaret en el terme municipal de Benlloc, s'hi ha pogut saber com era la realitat de l'escola rural mixta. Aquesta comptava amb uns 30 o 40 alumnes de les masies pròximes, però a mesura que passava el temps, el nombre d'estudiants va disminuir. Les seues instal·lacions estaven equipades amb una pissarra de fusta penjada en la paret, i utilitzaven motxilles de cartró i un rellotge de sol per a saber l'hora.

Durant la dictadura, Consuelo va ser alumna a l'escola del Quartico, on rebia una educació bàsica i els mestres que la impartien tenien una formació limitada. En aquestes escoles, degut al règim hi havien assignatures diferents per a cada gènere. Per tant, les dones cursaven les assignatures destinades als treballs de la llar, mentre que els homes no.

A més, la majoria de l'alumnat d'aquestes escoles havien d'abandonar-les per ajudar a casa, en la ramaderia o bé, en l'agricultura. En conseqüència, molta població en aquell temps era pràcticament analfabeta ja que no podien acabar la seua formació bàsica.

Així mateix, mitjançant el relat de la història de vida i la investigació s'han pogut apreciar aspectes importants sobre la vida al poble i les circumstàncies educatives durant aquell període. Per consegüent, es contribueix a la comprensió de l'educació rural en l'època i el seu impacte en la vida de les comunitats locals.

Paraules clau: Educació rural, història de vida, Benlloc, Quartico.

3. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA

La història personal i familiar pot tindre una gran influència en les decisions que prenem al llarg de la nostra vida, incloent-hi l'elecció de temes d'investigació per als nostres treballs acadèmics. En el meu cas, l'experiència d'escoltar les històries que els meus avis em van contar sobre el meu poble natal, Benlloc, a la província de Castelló, em va inspirar i va motivar per a investigar més sobre la seua història i, en particular, sobre les històries de vida de les persones que van viure allí en el passat.

Escoltar aquestes històries em va fer comprendre la importància de la història local i com pot proporcionar una visió més profunda i completa del passat. On els seus relats sobre la vida en Benlloc durant la seua joventut, incloent-hi els desafiaments i dificultats que van enfrontar, em van permetre veure com les històries de vida individuals poden reflectir-se i contribuir a la història col·lectiva a més d'una comunitat.

Va ser a través d'aquestes relats que em vaig adonar de la importància de preservar i compartir les històries de vida de les persones que han viscut al nostre poble, especialment durant èpoques de canvi i transformació, com la dictadura a Espanya. La història de vida d'una persona pot ser una font valuosa d'informació i comprensió sobre com les persones van experimentar i van enfrontar els desafiaments de la vida en moments històrics específics.

En resum, l'experiència d'escoltar les històries dels meus avis sobre el nostre poble natal va ser fonamental per a despertar el meu interès per la història de vida i la importància de preservar i compartir les històries de les persones que han viscut al nostre poble. Espere que la meua investigació contribuïska a la comprensió de la història local i de les històries de vida individuals, i que inspire a uns altres a fer el mateix.

4. INTRODUCCIÓ TEÒRICA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Investigació

El concepte d'investigació es defineix com un conjunt de processos sistemàtics, crítics i empírics que s'apliquen a l'estudi d'un fenomen.¹ D'aquesta manera, és un procés creatiu el qual es regeix per unes regles de validesa compartides per la comunitat científica i que busca resoldre problemes observats i sentits produint coneixements nous. Aquestes regles són les

¹ Hernández, R., Fernández, C., & Baptista, P. (2016). Metodología de la investigación. 6ta Edición Sampieri. Soriano, RR (1991). *Guía para realizar investigaciones sociales*. Plaza y Valdés.

que formen part del mètode científic i presenten les seues particularitats i diferències segons els diferents enfocaments.

Per iniciar una investigació s'utilitza la combinació de mètodes específics per tal d'obtenir i analitzar les dades. Així mateix, per dur a terme el començament d'aquesta, el primer que s'ha de decidir és la tècnica que s'emprarà per tal de poder recollir els resultats. No obstant això, l'elecció de la tècnica vindrà determinada pel tema que s'investiga, els factors interns i externs que influeixen sobre aquesta i el tipus de dades que es necessiten.

En el camp de les ciències socials es poden abordar des de dos punts, la investigació qualitativa i la investigació quantitativa, les quals són dos enfocaments diferents utilitzats en la investigació científica. Mentre que la investigació qualitativa se centra en l'estudi detallat i en profunditat de les experiències i perspectives individuals d'una o diverses persones, la investigació quantitativa se centra en la recol·lecció i anàlisi de dades numèriques a gran escala per a establir normes i relacions generals.

Investigació quantitativa

La investigació quantitativa, es basa en la recol·lecció de dades estadístiques sobre un gran nombre d'individus per a establir patrons i tendències en les seues experiències i perspectives. Els investigadors e investigadores poden utilitzar estadístiques tècniques per a analitzar les dades i establir pautes en les respostes. Sovint, aquests patrons s'utilitzen per a fer inferències sobre la població en general i per a secundar o refutar teories existents.

Tanmateix, la investigació quantitativa estudia l'associació o relació entre variables quantificades.² És a dir, les variables quantitatives es contempen com, variables quantitatives contínues si poden assumir qualsevol valor en determinat rang, o variables quantitatives discretes si tenen possibilitats limitades per a assumir valors en determinat rang.

Investigació qualitativa

La investigació qualitativa és un enfocament subjectiu que se centra en comprendre les experiències i perspectives de les persones des del seu propi punt de vista i en el context de les seues vides. Al igual que diu Dominicé el relat ens porta a una reflexió fonamentada en

² Martí Puig, M., Corbatón-Martínez, R., & Serret-Segura, A. (2015). La voz del mundo rural a través de una historia de vida: ejemplo de marginación socio-cultural. *Historias de vida en educación. Voces Silenciadas* (pp.85-96). Universidad de Almería.

experiències significatives on el record s'imposa en la memòria del qual parla o escriu. Recordant moments que han deixat empremta.³

A més, poden ser útils per a entendre com les persones experimenten i perceben la seua realitat i com aquestes influeixen en les seues vides. També poden ajudar a comprendre com les polítiques educatives i l'estructura institucional floreixen a les experiències d'aprenentatge de les persones, així com també a identificar les pràctiques educatives efectives i les necessitats no satisfetes en el sistema educatiu.

En aquesta tècnica, es dóna especial importància al llenguatge i es fan contínues referències a significats i ideologies. D'aquesta manera, es centra en la interpretació de les comunicacions i relacions interpersonals. Per la qual cosa, destaca ja que les persones son objectes d'estudi i aquest fet pot portar a que l'estudi siga d'una gran variabilitat i extensibilitat.

Investigació bibliogràfica-narrativa

La investigació bibliogràfica-narrativa és un enfocament que combina la investigació qualitativa i la investigació bibliogràfica per a estudiar històries de vida. La investigació bibliogràfica es refereix a l'estudi de documents escrits i publicats, com a llibres, articles, diaris i altres materials impresos o digitals.

L'avantatge d'utilitzar aquesta metodologia és que permet a l'investigador obtindre una visió detallada i en profunditat de les experiències i perspectives de les persones, com la investigació qualitativa, però amb l'avantatge de ser escrites i estar disponibles per a una revisió i estudi posterior. A més, en estar escrites, permet una major objectivitat i comparabilitat amb altres històries de vida.⁴

En resum, la investigació bibliogràfica-narrativa és un enfocament que combina la investigació qualitativa i la investigació bibliogràfica per a estudiar històries de vida a través de relats escrits de persones sobre les seues pròpies vides, permetent obtindre una visió detallada i en profunditat de les experiències i perspectives de les persones, i permetent una major objectivitat.

³ Martí, M. (2020). Las Historias de Vida: Identidad docente e Historia de la Educación. *Márgenes Revista de Educación de la Universidad de Málaga*, 1(3), 314-325.

⁴ Ibid, p.4.

Històries de vida

Les històries de vida són relats orals o escrits que narren l'experiència personal d'un individu al llarg de la seua vida. Aquests relats poden incloure detalls sobre la seua infància, educació, relacions, carrera laboral, assoliments i desafiaments. Sovint s'utilitzen en investigacions sociològiques, psicològiques i antropològiques per a entendre com les persones experimenten i interpreten el seu entorn i les seues experiències.

Una de les definicions més conegudes d'històries de vida és la proposta del sociòleg Paul Thompson en el seu llibre *The Voice of the Past: Oral History*. Segons Thompson, les històries de vida són "relats orals i escrits sobre l'experiència individual i col·lectiva que fan una contribució essencial a la comprensió de la societat i la cultura".⁵

Un altre autor important en el camp de les històries de vida és l'antropòloga Mary Louise Pratt, qui ha desenvolupat la teoria de la "autobiografia com a pràctica social" en el seu llibre *Arts of the Contact Zone*. Segons Pratt, les històries de vida són "narratives per les quals els individus interpreten i entenen la seua experiència i la construeixen en relació amb les narratives més àmplies de la societat i la cultura".⁶

En general, les històries de vida són considerades una font valuosa d'informació sobre la vida individual i col·lectiva, ja que compten amb una perspectiva única i personal sobre l'experiència humana. És a dir, són relats personals que descriuen la trajectòria i les experiències d'un individu al llarg de la seua vida.

Històries de vida en educació

Les històries de vida sobre l'educació es refereixen a l'estudi detallat i en profunditat de les experiències d'aprenentatge i educació d'una o diverses persones al llarg de la seua vida. L'objectiu principal d'aquesta investigació és comprendre com les persones experimenten i perceben la seua educació i com aquesta influeix o ha influït en les seues vides. És per això que les històries de vida sobre l'educació poden incloure detalls del procés d'aprenentatge, les relacions amb els mestres i companys, les metes i expectatives, així com les dificultats i desafiaments que les persones han enfrontat.

Tanmateix, la recuperació de memòria històrica de l'educació mitjançant la investigació i l'anàlisi qualitatiu promou una presa de consciència d'enorme importància per a entendre la

⁵ Thompson, P. (2002). La voz del pasado: Historia oral. *El lector de historia oral* (pp. 35-42). Routledge.

⁶ Pratt, ML (2014). Artes de la Zona de Contacto. *Cultura de Masas y Vida Cotidiana* (pp. 61-72). Routledge.

tasca desenvolupada per mestres anònims en el sistema educatiu.⁷ És a dir, aquest procés és fonamental per a comprendre l'evolució del sistema educatiu i el paper que han exercit els mestres al llarg del temps. En aquest procés és necessari la investigació i l'anàlisi qualitatiu, aquestes són eines valuoses per a recuperar aquesta memòria, ja que permeten aprofundir en la comprensió de la tasca desenvolupada pels mestres anònims en el sistema educatiu.

Així com, la presa de consciència que es promou a través d'aquesta recuperació de memòria històrica és d'enorme importància, ja que permet als individus entendre el context en el qual es va desenvolupar l'educació i apreciar l'esforç i dedicació d'aquells que van treballar en ella. A més, això pot ajudar a valorar més l'educació i a reconèixer la importància dels mestres en el desenvolupament d'una societat més justa i equitativa.

En resum, la recuperació de la memòria històrica de l'educació a través de la investigació i l'anàlisi qualitatiu és un procés fonamental per a comprendre el passat, apreciar el present i planificar el futur de l'educació. Per tant, en promoure una presa de consciència, es pot contribuir a dur a terme una societat més educada, informada i justa.

5. METODOLOGIA

La docència impartida en el meu poble, Benlloc, em va causar una curiositat que em va portar cap al camp de la investigació. Per tal de començar a investigar, vaig optar per buscar en llibres antics sobre la història de l'educació del meu poble. La meua implicació no va obtindre els seus fruits, ja que no vaig trobar ningú nom que poguera ajudar-me a començar el treball.

D'aquesta manera, vaig anar a casa els meus avis per a que hem pogueren ajudar amb aquest projecte. Aquesta vegada, tenia la solució davant dels meus ulls, ja que els meus avis conservaven un llibre antic que parlava de l'educació que va hi haure al llarg de la història en el meu poble. En aquest llibre, es relatava l'ensenyança en l'escola de Benlloc i, en l'escola que va hi haure durant els anys quaranta en una partida anomenada el Quartico.

Una vegada m'havia llegit el llibre sobre la formació acadèmica del meu poble, sabia que volia contar la història de l'escola del Quartico, ja que havia llegit que xiquets i xiquetes de diversos masos, que estaven a uns quants quilòmetres de distància, hi acudien per a formar-se. La veritat és que escoltar aquestes històries de primera mà, m'entusiasmava per

⁷ Ibid, p.6.

poder saber com anaven aquells xiquets/es a l'escola, l'educació que rebien, com era l'escola i fins i tot, les seues vivències en aquella escola.

Per a la meua sorpresa, dins del llibre que m'havia ensenyat la meua àvia hi havia un disc amb la gravació d'una parella major, on contaven les seues vivències en l'escola del Quartico. La sort estava davant meua després de moltes hores d'investigació i dedicació a aquest projecte. Una vegada vaig sentir aquest disc, li vaig preguntar als meus avis si coneixien a aquestes persones, o algú que haguera pogut anar a eixe centre de formació. Els meus avis, em van dir una sèrie de noms que em podien ajudar a seguir endavant. Degut a que ells no tenien contacte amb aquestos, la meua família va intentar aconseguir-me el telèfon d'alguna d'aquestes persones. Finalment, vaig contactar amb una dona major, anomenada Consuelo Falcó Sales.

Després de tenir el contacte d'aquesta dona, la situació sanitària mundial no em va poder acompanyar massa bé per a poder comunicar-me amb ella. Aleshores, li vaig cridar per telèfon per preguntar-li si volia i podia fer l'entrevista telefònicament, però Consuelo va preferir efectuar-la presencialment. Finalment, després d'una situació complicada ens vam poder trobar, així que vaig aprofitar per trobar-me amb ella per tal de que hem contara les seues vivències en el Quartico.

6. RESULTATS

El Quartico és el nom que rep la única aldea que té la localitat de Benlloc, terme que li ve donat, quan el terme municipal, per qüestió de l'aprofitament de les herbes per a la pastura dels animals es va dividir en tres "Quarts" i un "Quartico". Per tant, és el nom d'una partida del terme municipal d'aquesta localitat del Pla de l'Arc a la comarca de la Plana Alta, lloc de naixement de la persona entrevistada.

Es desconeix la data de la fundació d'aquest poblat, però es té constància del primer habitant procedent de Benlloc, instal·lat en l'any 1840, pel qual es tracta d'un emplaçament de població bastant jove. Es troba localitzat a l'Est del terme municipal i a nou quilòmetres de la localitat. Es troba enclavat en una vall entre la Serra de Subarra a l'Oest. I la petita serralada de La Barrota a l'Est que limita amb el terme de Cabanes. Está a una altitud de 210 metres, i es troba envoltat per les partides de terme de Corral d'Ero i Ermita Sant Antoni.

“jo a Subarra vaig nàixer”.

Des de les seues altures s'albira una gran extensió de terreny: Torreblanca, amb el seu Parc natural Prat de Cabanes Torreblanca; Alcossebre, amb el seu Parc natural Serra d'Irta i la seua ermita de Santa Lucia; les Illes Columbretes, també Parc natural, i el Parc natural del Desert de les Palmes. Des del pla, al lluny, es pot observar la torre campanar d'Alcalà de Xivert i el seu castell, i en dies més clars la torre vigia de Sta. Magdalena de Pulpis. Aquestes boniques vistes impacten encara més si es admiren durant la nit, per la infinitat de llums que centellegen en la foscor.⁸

Aquest nucli de població consta de dues agrupacions de vivendes separades entre elles uns cinquanta metres; la primera es troba més propera al pou o part Est, i l'altra a l'altura de l'escola o part Oest. En les seues rodalies s'ubiquen altres sis cases, tres d'elles habitables i tres més en ruïnes. El lloc està ben comunicat, ja que a l'Oest transcorre el camí de Benlloch a Torreblanca, que concorre en el Camí del Mas de Tena i la vereda del Pas de la Fusta, que condueixen fins la plana de Torreblanca.

En aquells temps era d'ús freqüent el camí que parteix de la zona Est del poblat, es canalitza entre l'aljub i el Mas de la Costa, baixa després en ziga-zaga per la Muntanya de la Barrota, travessa el Barranc del Toll i finalment enllaça, a la plana, amb el Camí Vell de Torreblanca, a prop del Corral del Comptador. Aquest camí va ser desviat en alguns trams, però encara conserva, durant uns quants quilòmetres, les parets que el perfilen en el seu descens per la muntanya, el que permet observar les marques en la pedra que imprimien les rodes dels carruatges.

En el poblat existeixen altres construccions utilitzades per a la transformació de les collites, com almàsseres i bodegues que albergaven els bons vins que donaven aquestes terres. Diversos solls per a la cria d'animals, tenien ramats d'ovelles i de cabres, i un molí d'oli, on els seus associats eren la majoria d'habitants del lloc i el seu voltant.

“Els meus pares a l'agricultura, a la terra, a “sembrà”, i a “segà”, i tenien una ramera de cabres, i... totes eixes coses.”

Alberga dos eres per a la trilla, ambdues en mal estat. Una es situa davant l'escola, junt al camí d'accés al poblat per l'Oest, i l'altra a l'Est, darrere del calvari. L'abastiment d'aigua és possible gràcies a un pou de propietat municipal i a uns abeuradors per al bestiar. A més, a pocs metres del pou existeix un aljub amb un xicotet llavador.

⁸ Bellés, M. (2013). *Els masos del nostre terme*. Castelló, Espanya: Diputació de Castelló.

Pel que respecta a l'escola, la seua construcció es va dur a terme en temps de la República, en l'any 1933. En aquells primers anys des de la fundació d'aquesta, el seu alumnat es componia de 30 o 40 alumnes del mateix Quartico i de les masies del voltant. A mesura que avança el temps el nombre d'alumnat anava disminuint. A més, era una escola mixta on els nens s'asseien en una fila de taules i les nenes en una altra.

“A escola “nerem” 17, 17 entre tots, erem 11 xiquets i 6 xiquetes, a l'escola “estaem” eee..., hi havie un “pasillo” i ahí “estaem” les xiquetes (risa) i allí els xiquets”.

Aquest edifici es troba a la dreta de l'accés Oest del poblat. El seu recinte forma un rectangle de 10 metres de llargada per 4 metres d'amplada, i té dos grans finestres. Pel que respecta al material que disposava, era una pissarra de fusta i estava penjada amb un cordell a la paret. La motxilla era de cartró i la compraven en la fira d'algun poble però si plovia la deixaven a l'escola. Per beure tenien un “pitxurull”, i per saber l'hora hi havia un rellotge de sol. A més, en aquells temps no hi havia llum ni lavabos.

A l'esquerra de l'edifici està adossada la casa de la mestra, on vivia amb la seua família. Aquesta casa solia ser propietat de l'ajuntament o d'alguna família de la zona que la cedia per a l'ús de la mestra. On aquesta podia descansar i preparar les classes, i també servia com a centre de reunió per als veïns i veïnes i, alumnes de l'escola. Aquest habitatge té les mateixes mesures de superfície que l'escola i, en el seu interior encara poden veure restes de la xemeneia amb les seues rajoles, diversos armaris encastats, l'escala que portava al pis superior i, al fons a la dreta, el forat del minúscul bany.⁹

Tanmateix, la dona entrevistada, Consuelo, va cursar l'escolaritat en època de dictadura. Durant aquests anys, les escoles de masies eren una forma comuna d'educació en àrees rurals. Aquestes escoles estaven situades en granges o masies i eren dirigides per un mestre o mestra rural que generalment tenia una formació limitada i no estava capacitada per a ensenyar més enllà de les habilitats bàsiques de lectura, escriptura i aritmètica.

En aquestes escoles, els xiquets i xiquetes de les zones rurals van rebre una educació bàsica, però l'edat a la qual ingressaven a l'escola podia variar depenent de diversos factors. En general, els xiquets van començar l'educació primària als sis anys, però en algunes zones

⁹ Sospedra, J. (2017). *EL CUARTICO. Su gente, casos y cosas*. Castelló, Espanya: Taller creativo.

rurals, els xiquets van poder començar l'educació als cinc anys, mentre que en altres zones, els xiquets van poder començar l'educació als set anys.

Per contra, durant l'època moltes persones van deixar d'estudiar a una edat primerenca per a treballar en el camp o a casa a causa de diverses raons.¹⁰ Moltes famílies en les zones rurals depenien de l'agricultura i la ramaderia per a sobreviure, per la qual cosa els xiquets i xiquetes i joves eren necessaris per a ajudar amb les tasques agrícoles i domèstiques. Això significava que moltes famílies no podrien permetre's el luxe d'enviar als seus fills i filles a l'escola i que els xiquets i xiquetes eren vistos com una mà d'obra necessària per al treball en la llar i en el camp.

“en aquesta escola vaig “anà” dels cinc anys hasta els tretze anys. “Hasta” que va nàixer la meua germana, i “entonces” “pos” ja ma mare tenia la meua germana xicoteta, i jo “pos” “havie” “d’ajudà” als treballs a mon pare, i a la rabereta de cabres”.

Respecte a l'horari d'entrar i eixir de l'escola, aquest era molt flexible. Aquest fet ocorria perquè en les zones rurals, el clima podia ser molt extrem, amb estius calorosos i hiverns freds, i en algunes zones també podrien haver-hi fenòmens meteorològics com neu, pluja, vent, etc. Aquestes condicions feien que l'horari de les classes variara en funció de l'estació de l'any, ja que a l'hivern, per exemple, els dies són més curts i la llum natural disminueix més prompte, la qual cosa dificulta la realització d'activitats a l'aire lliure i la visibilitat en el camí de retorn a casa.

Un altre factor que influeix en la variació de l'horari era la distància que hauria de recórrer els alumnes per a arribar a l'escola. En algunes zones rurals, els xiquets haurien de caminar llargues distàncies per a arribar a l'escola, la qual cosa feia que s'hagueren d'ajustar l'horari per a evitar que els xiquets hagueren de caminar en la foscor.¹¹

““entraem” a les 10 a escola i eixiem a les 5, tu imaginat de nit i d’hivern eh, a quina hora “aplegaem”,”.

Pel que fa a la formació dels mestres, estava marcada per la ideologia del règim de Franco, que buscava modelar les ments dels estudiants perquè s'adheriren als valors i creences del règim. Com a resultat, la formació dels mestres va produir una gran quantitat de propaganda i

¹⁰ Seijas, C.L. (1995). *La educación en España 1945-1992* (pp. 253-277). Miño y Dávila Editores.

¹¹ *Ibid*, p.5.

adoctrinament polític, la qual cosa els dificultava brindar una educació crítica i objectiva als estudiants.

A més, durant la dictadura, l'educació en general estava subjecta a la censura del règim, la qual cosa va dificultar que els mestres rurals tingueren accés a materials educatius de qualitat i a una formació pedagògica més àmplia.¹²

Respecte a que s'ensenyava a l'alumnat, l'educació estava dissenyada per a assegurar que els estudiants adquiriren habilitats bàsiques de lectura, escriptura i aritmètica, i no se'ls brindara una formació pedagògica més àmplia. Les classes se centraven en l'adquisició d'habilitats bàsiques de càlcul, com ara la suma, la resta, la multiplicació i la divisió.

Però a diferència dels xiquets, una de les assignatures més comunes que s'ensenyava a les xiquetes a les escoles era la costura.¹³ Aquesta assignatura era una part integral del pla d'estudis de "Treballs de la Llar" o "Educació Domèstica", que estava dirigida exclusivament a aquestes i se centrava en ensenyar habilitats domèstiques i de treball.

Aquesta assignatura de costura s'ensenyava des d'una edat primerenca i es percebia com una habilitat essencial per al seu futur com a esposes i mestresses de casa. Els mètodes d'ensenyament eren sovint bastant tradicionals, amb les xiquetes assegudes en files i seguint les instruccions del mestre. Se'ls va ensenyar a cosir a mà, i se'ls va donar instruccions sobre com fer diferents tipus de puntades, dobles i altres detalls de costura.¹⁴

“Mira vam dependre a “sumà”, a “restà” i a “multiplicà” i “dividí” molt poquet o casi no gens. I a les xiquetes, molta labor feem les xiquetes, molta labor feem, les xiquetes molta labor.”.

La mestra no sols es limitava a ensenyar als xiquets i xiquetes, sinó que també s'implicava en el seu desenvolupament personal i emocional, i en la promoció de valors socials i culturals en la comunitat. Aquesta va jugar un paper important en l'educació integral dels infants, i això va aparèixer no sols en la transmissió de coneixements acadèmics, sinó també en el foment

¹² Pérez, A. M. Y. (1997). *Nacional-catolicismo, tecnocracia y educación en la España del franquismo (1939-1975)* (pp. 152).

¹³ Boletín Oficial del Estado nº291, de 18 de octubre de 1941. Orden de 16 de octubre de 1941 por la que se establecen en todos los Centros de Primera y Segunda Enseñanza las disciplinas de Educación Política, Física y Deportiva y las de Iniciación en las Enseñanzas del Hogar, bajo la inspección y vigilancia del Frente de Juventudes, p.8090.

¹⁴ Manrique Arribas, J. C., López Pastor, V. M., Torrego Egido, L. M., & Monjas Aguado, R. (2008). *La labor formativa desarrollada por la Sección Femenina de la Falange en la preparación de los mandos e instructoras durante el periodo franquista*. Historia de la educación: Revista interuniversitaria, (27), 347-365.

del joc i la diversió com a elements importants en el desenvolupament dels xiquets. Els jocs més freqüents durant el temps d'esbarjo eren: Rogle, Sambori, Gallineta Cega, Tella i Cartonets.¹⁵

““Mos ensenyaen” a jugar a futbol (risa) a les xiquetes al final “nos” “ensenyaen”
a “jugà” a futbol, a potet i a mariamusca”.

En aquest context, les escoles de masies eren especialment vulnerables a la manipulació política, ja que els mestres i les mestres rurals sovint mancaven de la formació i els recursos necessaris per a proporcionar una educació crítica i objectiva. A més, la falta de supervisió i l'aïllament geogràfic d'aquestes escoles dificultaven la formació d'una comunitat educativa més àmplia i crítica.¹⁶

Tanmateix, l'ensenyament de la religió s'impartia com a part del currículum oficial i es perfeccionava com una assignatura obligatòria. Aquesta assignatura tenia com a objectiu fomentar la fe catòlica entre els xiquets i transmetre els valors i la moral cristiana.¹⁷

A més, l'ensenyament de la religió també va servir per a controlar a la població i fomentar el conformisme i la submissió al règim. En un context en el qual aquest tenia un fort control sobre la vida pública i privada de les persones, l'ensenyament de la religió a les escoles rurals de masies contribuïa a reforçar el control ideològic i la submissió a les normes i valors establerts pel règim.¹⁸

“La meua mestra “ere” molt catòlica, això és lo que “ere” en aquella època. Molta doctrina eh i molt de “resà” al rosari, això és lo que “ere”. “Mos “ensenyaen” poc, els mestres també sabien poc i “ensenyaen” poc, lo que “ensenyaen” “ere” “pos” això, molta religió”.

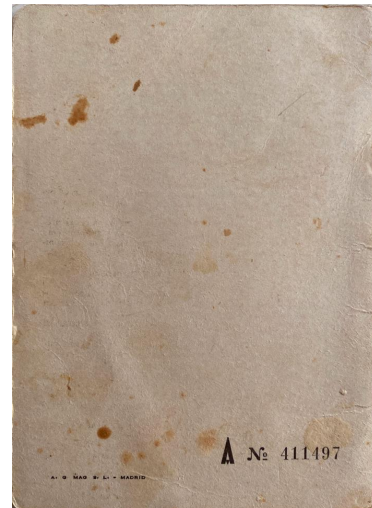
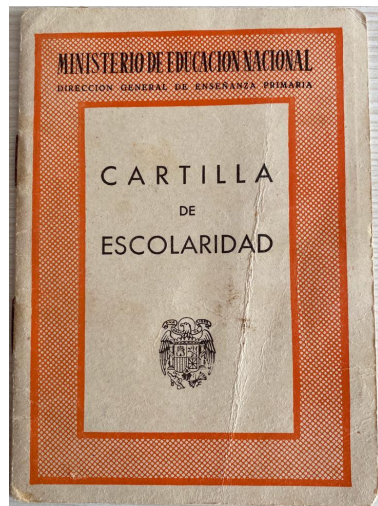
Pel que respecta a la forma d'avaluar a l'alumnat, les mestres solien posar les notes en les cartilles d'escolaritat dels xiquets i xiquetes després de cada avaluació. Aquestes eren quaderns o llibretes que l'estudiantat utilitzava per a registrar el seu treball i progrés a l'escola.

¹⁵ Ibid, p.9.

¹⁶ Puelles Benítez, M. (1999). *Educación e ideología en la España contemporánea*. Madrid. Labor.

¹⁷ Ley de 17 de julio de 1958, de Principios del Movimiento Nacional. Boletín Oficial del Estado, núm. 175, de 19 de julio de 1958, pp. 7259-7267.

¹⁸ Medina, E. (1977). *La lucha por la educación en España, 1770-1970*. Editorial Ayuso.

Respecte a la forma en què posaven les notes en les cartilles, podia variar segons l'escola i la mestra en qüestió, però en general, se solia utilitzar un sistema de qualificació numèrica, que anava des del 0 al 10. En algunes escoles, s'utilitzava un sistema de qualificació basat en lletres, com a excel·lent, notable, aprovat, etc.¹⁹

CONCEPTOS	PUNTUACION			
	Primer trim.	Segun. trim.	Tercer trim.	Medio anual
Materias instrumentales				
Lectura.....	4	4	4	4
Escritura.....	3	5	7	5
Dibujo.....	4	6,5	5	5
Cálculo.....	5		8	6,2
Materias formativas				
Religión.....	9	10	6	8,2
Geografía e Historia.....	7	5	3	5
Lengua.....	2		6	4
Matemáticas.....	6	4	5	5
Formación del espíritu nacional.....	9		6	7,5
Educación Física.....	5	5	5	5
Materias complementarias				
Ciencias Naturales.....	4		5	4,5
Trabajos Manuales.....	5	5	5	5
Prácticas Taller.....				
Formación para el hogar.....	5	5	5	5
<i>Nota media</i>	5,3	4,2	5,4	3
Hábitos				
Deberes.....	6	6	5	5,3
Conducta.....	7	7	6	6,2
Puntualidad.....	7	7	5	6,2
Aseo.....	6	5	5	5,3
Faltas				
Justificadas.....				
No justificadas.....	8	7	28	

Sembla ser que els professors que van donar classe han estat quasi totes dones. Alguns dels seus noms són Na. Carmen, Na. Conxa, i l'última Na. Carmen Gilabert, que va estar en la dècada dels setanta. En un principi de curs, al voltant dels anys setanta, la senyoreta ja no hi va tornar més pel poblat. Aquell va ser el moment clau de l'abandonament gradual del Quartico, per la necessitat d'anar a l'escola. Actualment, aquest edifici està parcialment en

¹⁹ Artículos 2º y 3º de la Orden ministerial de 22 de abril de 1963 por la que se regula la distribución de actividades escolares para aumentar la eficacia y rendimiento de las escuelas primarias. (B.O.E. 29-IV1963), p.7087.

ruïnes. Els seus murs encara permaneixen intactes, però hi ha parts del teulat en les quals falten teules.²⁰

7. DISCUSSIÓ I/O CONCLUSIONS

En aquest context, l'entrevista amb Consuelo Falcó Sales va oferir una visió fascinant de l'escola del Quartico durant els anys de la dictadura. La seua experiència com a alumna em va permetre entendre les condicions de l'educació en les àrees rurals en aquella època. Va descriure l'escola com un edifici modest, amb un espai limitat i unes condicions materials bàsiques. La mestra vivia en una casa adossada a l'escola, que servia com a punt de trobada per als veïns i veïnes, alumnes i pares i mares.

Durant aquests anys, l'educació és centrava principalment en les habilitats bàsiques de lectura, escriptura i aritmètica. La formació del mestre o mestra era limitada i no es prioritzava una educació més ampla o enriquidora. Això es deu a la naturalesa de l'educació en les zones rurals, on les prioritats eren les tasques agrícoles i domèstiques per a garantir la subsistència de les famílies.

És important destacar que, malgrat les limitacions, l'escola del Quartico va jugar un paper vital en l'educació dels xiquets i xiquetes de la comunitat. Era un lloc de trobada, de socialització i d'aprenentatge bàsic. A través de les històries compartides per Consuelo, podem apreciar l'entusiasme i el compromís dels mestres i les mestres rurals en proporcionar una educació malgrat les dificultats i les mancances.

²⁰ CRA El Trescaire (2006). *Hola, esta és la nostra escola*. Benicarló, Espanya: Gráficas Grafisa S.L

Ara bé, és important assenyalar que aquesta realitat educativa ha evolucionat significativament des d'aquella època. Avanços en l'educació rural, l'accés a recursos educatius, l'atenció a la diversitat i l'èmfasi en una formació més completa han millorat les oportunitats educatives per als estudiants de zones rurals.

En conclusió, l'experiència de recerca sobre l'educació a l'escola del Quartico ha estat enriquidora i reveladora. A través de la investigació, la trobada amb persones clau i l'entrevista amb Consuelo Falcó Sales, he pogut comprendre l'impacte de l'educació en les zones rurals durant els anys de la dictadura. Aquesta experiència convida a reflexionar sobre l'evolució de l'educació i a reconèixer els esforços realitzats per millorar les oportunitats educatives en aquestes comunitats. És fonamental valorar l'educació com a motor de transformació social i promoure un accés igualitari i de qualitat a l'educació en totes les àrees, ja siguin urbanes o rurals.

Per tant, és rellevant enfortir la formació dels mestres i les mestres rurals per a poder proporcionar programes de capacitació contínua, especialització en pedagogia rural i accés a recursos didàctics actualitzats permetrà als docents estar més ben preparats per fer front als desafiaments específics de l'educació en zones rurals.

Per últim, cal prioritzar un accés equitatiu a recursos educatius adequats a l'educació mediàtica. Això implica invertir en infraestructures adequades, material didàctic actualitzat, biblioteques ben equipades i laboratoris de ciències, promovent així una educació més enriquidora i orientada cap al desenvolupament d'habilitats necessàries al món actual. Per consegüent, poder aconseguir una societat amb igualtat de condicions independentment en l'àmbit en el qual desenvolupen l'educació.

8. BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB

Artículos 2º y 3º de la Orden ministerial de 22 de abril de 1963 por la que se regula la distribución de actividades escolares para aumentar la eficacia y rendimiento de las escuelas primarias. (B.O.E. 29-IV1963), p.7087.

Bellés, M. (2013). *Els masos del nostre terme*. Castelló, Espanya: Diputació de Castelló.

Boletín Oficial del Estado nº291, de 18 de octubre de 1941. Orden de 16 de octubre de 1941 por la que se establecen en todos los Centros de Primera y Segunda Enseñanza las disciplinas de Educación Política, Física y Deportiva y las de Iniciación en las Enseñanzas del Hogar, bajo la inspección y vigilancia del Frente de Juventudes, p.8090.

CRA El Trescaire (2006). *Hola, esta és la nostra escola*. Benicarló, Espanya: Gráficas Grafisa S.L.

Hernández, R., Fernández, C., & Baptista, P. (2016). *Metodología de la investigación*. 6ta Edición Sampieri. Soriano, RR (1991). Guía para realizar investigaciones sociales. Plaza y Valdés.

Ley de 17 de julio de 1958, de Principios del Movimiento Nacional. Boletín Oficial del Estado, núm. 175, de 19 de julio de 1958, pp. 7259-7267.

Manrique Arribas, J. C., López Pastor, V. M., Torrego Egido, L. M., & Monjas Aguado, R. (2008). *La labor formativa desarrollada por la Sección Femenina de la Falange en la preparación de los mandos e instructoras durante el periodo franquista*. Historia de la educación: Revista interuniversitaria, (27), 347-365.

Martí, M. (2020). *Las Historias de Vida: Identidad docente e Historia de la Educación*. Márgenes Revista de Educación de la Universidad de Málaga, 1(3), 314-325.

Martí, M., Corbatón-Martínez, R., & Serret-Segura, A. (2015). *La voz del mundo rural a través de una historia de vida: ejemplo de marginación socio-cultural*. Historias de vida en educación. Voces Silenciadas (pp.85-96). Universidad de Almería.

Medina, E. (1977). *La lucha por la educación en España, 1770-1970*. Editorial Ayuso.

Pérez, A. M. Y. (1997). *Nacional-catolicismo, tecnocracia y educación en la España del franquismo (1939-1975)* (pp. 152).

Pratt, ML (2014). *Artes de la Zona de Contacto. Cultura de Masas y Vida Cotidiana* (pp. 61-72). Routledge.

Puelles Benítez, M. (1999). *Educación e ideología en la España contemporánea*. Madrid. Labor.

Seijas, C. L. (1995). *La educación en España 1945-1992* (pp. 253-277). Miño y Dávila Editores.

Sospedra, J. (2017). *EL CUARTICO. Su gente, casos y cosas*. Castelló, Espanya: Taller creativo.

Thompson, P. (2002). *La voz del pasado: Historia oral*. El lector de historia oral (pp. 35-42). Routledge.

9. ANNEXOS

Document ccessió imatge

<https://drive.google.com/file/d/15KFYwD3EwqlufWQm49VDG0WCokRNB4fl/view?usp=sharing>

Vídeo de l'entrevista

<https://drive.google.com/file/d/1kFchVt7ILe0-bwRnvux7miQPYOx50VoY/view?usp=sharing>

Transcripció de l'entrevista

https://docs.google.com/document/d/1MZzfbLCwa5_aPx6-UZN8kl8SLtbaT1GYEOTpHcZrMY8/edit?usp=sharing